

HÁROMSZÉKI TÉKA

1.

**HÍDVÉGI
ID. NEMES JÁNOS
NAPLÓJA
AZ 1651–1686. ÉVEKRŐL**

TARTALOM

Balogh Judit

Hídvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről

A hídvégi Nemes család, a naplóíró Nemes János családja	9
Nemes János pályája	16
Nemes János kapcsolati hálója	26
Nemes János kapcsolata	
Daczó Jánossal, legközelebbi szövetségeseivel	29
Nemes a háromszéki főkapitányi tisztségben	32
Nemes János a politikában	37
Nemes János, a diplomata	49
Nemes János, a református nemes	55
Nemes János naplójának története	68

Nemes János naplója

Anno 1651.	71
Memoriale Anni 1652.	79
Memoriale Anni 1653.	82
Memoriale Anni 1654.	84
Memoriale Anni 1655.	86
Memoriale Anni 1656.	88
Memoriale Anni 1657. (szomorú esztendő)	89
Anno 1658.	93
Anno 1659.	98

Anno 1660.	104
Anno 1661.	113
Anno 1662.	119
Anno 1663.	122
Anno 1664.	127
Anno 1665.	130
Anno 1666.	133
Anno 1667.	137
Anno 1668.	144
Anno 1669.	149
Anno 1670.	154
Anno 1671.	159
Anno 1672.	165
Anno 1673.	170
Anno 1674.	174
Anno 1675.	179
Anno 1676.	186
Anno 1677.	195
Anno 1678.	202
Anno 1679.	207
Anno 1680.	210
Anno 1681.	215
Anno 1682.	222
Anno 1683.	222
Anno 1684.	228
Anno 1685.	235
Anno 1686.	239
Személynévmutató	241
Helynévmutató	250
Felhasznált irodalom	258

Balogh Judit

Hídvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről

A hídvégi Nemes család, a naplóíró Nemes János családja

Hídvégi Nemes János az egyik legősibbként számon tartott háromszéki székely primori családból származott.¹ Szabó Károly szerint egy 1402-es forrásban szereplő székely, bizonyos hídvégi Székely Bálint már a Nemes család őse lehetett.² Egy Hunyadi János által kiadott rendelkezés arra utal, hogy a család már 1448-ban igyekezett a székely közösség fölé emelkedni:³ Hunyadi bizonyos földterületeket, amelyeket a székelyek három rendje közös földnek tekintett, a hídvégi Nemeseknek, Antalnak és Bálintnak ítelt, egy IV. Béla által kiadott oklevélre hivatkozva. Ez azt is bizonyítja, hogy ebben az időben már megkezdődött az elit kiemelkedési folyamata a székely társadalomban, a hídvégi Nemesek pedig ehhez az elithez tartoztak.⁴ A végzésből kiderül, hogy a kiemelkedő székely elit tagjai, jelen

¹ A család ősenek számító Akadás fia Vincét (Bencenc) tekinti a Nemes, a Mikó és Kálnoki család ősenek, aki 1252-ben II. Andrásztól kapott adományt. (*Székely oklevéltár*, szerk. SZABÓ Károly, I. 9. a továbbiakban: *SzOkl.*) A hídvégi családok helyzete mindazonáltal sajátos, Hídvég ugyanis Fehér vármegye területére esett, tehát egy határtelepülésről van szó. A Nemes család ennek ellenére a székely társadalom részének tekintette magát és a székelység is ennek tekintette.

² *SzOkl.* I. 191.

³ *SzOkl.* VIII. 71–72.

⁴ Az egy fontos és további vizsgálatokat igénylő kérdés, hogy sajátos módon ezek az elitbe emelkedő családok vagy a határterületeken voltak birtokosok, vagy bizonyíthatóan nem székely eredetűek voltak.

esetben a hídvégi Nemesek, lehasítottak maguknak egy területet a közös földekről, és erről olyan hivatalos írást szereztek, amelynek bizonyító ereje volt a székelyek által hangoztatott jogszokással szemben.⁵ A székely közösség nem könnyen törődött bele az eljárásba, és elkezdődött a folyamatos küzdelem.

A Nemesek, elsősorban Bálint és fia, Mihály tudatosan építették a család karrierjét. Ahogyan a Lázárok Gyergyóban, úgy Nemes Bálint Miklósvárszék patrónusaként tűnt fel 1459-ben, a Háromszéktől való külön szabadalmak megerősítéséért folytatott harc élére állva.⁶ 1531-ben, amikor ezt a rendelkezést Szapolyai János átírta és megerősítette, a kérelmezők között megint ott szerepeltek a Nemesek, viszont ekkorra már felsorakoztak melléjük a Henterek és a Daczók is, ami arra utal, hogy a kezdeti lendület után a Nemes családnak nem sikerült úgy kiemelkednie a széki elitből, mint a Lázároknak.⁷ 1459-ben ennek ellenére még mindig folytatódott a család pályájának felívelése, hiszen Nemes Bálint Sepsiszék követe volt a medgyesi gyűlésen.⁸

1463-ban, amikor elfoglalták a hídvégi Nemesek és Mikók rész-birtokait, Pálóczi László országbíró parancsára az erdélyi káptalan törvénybe idézte a támadókat.⁹ Egy 1466-os forrásban megjelenik

⁵ SzOkl. VIII. 72.

⁶ SzOkl. III. 73.; lásd még: OBORNI Teréz, *A székely önkormányzat intézetei és tisztségviselői. Háromszék és Miklósvárszék – társszék vagy fiúszék = Székelyföld története*, II. 197–201.; EGYED Ákos, *Erdővidék sajátos önzagatási település-rendszerének kialakulása és működése a székelyek megtelepedésétől 1876–1878-ig = Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemség kori történetéből*, szerk. SÓFALVI András – VISKY Zsolt, Énlaka – Székelyudvarhely, 2012. 43–74.; PAPP Kinga, *A miklósvári templomfoglalás narratívái = Erdélyi Múzeum*, 80. köt. 2. szám. 2018. 66–77.

⁷ SzOkl. II. 24.

⁸ PÁLMAJ József, *Háromszék vármegye nemes családjai*, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2000 (reprint), 330. (Továbbiakban: PÁLMAJ, 2000.)

⁹ SzOkl. VIII. 99.

egy hídvégi Nemes Mihály, mégpedig abban az összefüggésben, hogy egy Brassóban lakó, Lukács nevű székely súlyosan bántalmazta, akit az erdélyi vajda elé idézték emiatt.¹⁰ Az oklevélből az is kiderül, hogy Nemes Mihály apja Nemes Bálint volt. 1476-ban ugyanez a Nemes Mihály ügyvédet fogadott a kolozsmonostori konvent előtt.¹¹ 1479. január 23-án vingárti Geréb Péter erdélyi vajda hídvégi Nemes Mihályt beiktatta egy hídvégi örökségbe.¹² Ekkor Nemes Mihálynak már jobbágysági voltak, bár ez ellenkezett a székely társadalom kiváltságával. Ezért a kézdíszéki székelyek kifosztották a jobbágyokat, Nemes Mihályt pedig megtámadták.¹³

Nemes Mihály hatalmaskodással is növelte a birtokait, ami miatt folyamatosan konfliktusba került a székely közösséggel. Ezek során Nemes megölte a kilyéni Czirjék Bernát apját, de az ítélet az ezért elégtételt venni kívánó Czirjéket sújtotta. Ez világos bizonyítéka annak, hogy a hídvégi Nemeseket ekkorra már a magyar nemesi társadalom részének tekintették.¹⁴ 1479-ben Nemes Mihály alvajdai hivatalt is betöltött, ami remekül példázza az egészen kivételes karrierjét.¹⁵ A szék közössége azonban határozottan ellenállt vagy megpróbált ellenállni az ilyen kiemelkedő családok hatalmaskodásainak, és állandóan tiltakoztak ez ellen, sőt meg is támadták őket. Emiatt 1494-ben Drágfy Bertalan erdélyi vajda elrendelte, hogy Nemes Mihályt védelmezzék meg a birtokában.¹⁶ 1495-ben Nemes Mihály a Nemes Miklóstól zálogként hozzá került birtokrész eladományozásától tiltotta Ulászló királyt és Drágfy Bertalan erdélyi vajdát, ami arra utal, hogy Hídvég területét nem tekintették a Székelyföld, hanem inkább Alsó-Fehér

¹⁰ SzOkl. VIII. 116.

¹¹ SzOkl. I. 223–224.

¹² SzOkl. I. 225.

¹³ SzOkl. VIII. 144.

¹⁴ SzOkl. VIII. 145.

¹⁵ PÁLMAJ, 2000. 330.

¹⁶ SzOkl. VIII. 159.

megye részének.¹⁷ 1480-ban Báthory István erdélyi vajda és székely ispán felmentette Nemes Mihályt a hadra kelés alól.¹⁸

A Nemes Mihály elleni harc élére álló kilyéni Czirjék Bernáttal való konfliktus úgy oldódott meg, hogy Nemes Mihály benősült a kilyéni Czirjék családba: feleségül vette Czirjék Balázs lányát – 1517-ben már apósának nevezték Czirjék Balázst. A két család közös vállalkozást működtetett az Olton, és ennek kapcsán konfliktusba keveredtek a szászokkal.¹⁹ Az Olton felállítottak egy ügynevezett révhajót, és a brassóiaktól is vámot akartak szedni a használatáért. Az ügyben Szapolyai János erdélyi vajda ítélezett.²⁰

1510 júniusában hídvégi Nemes János már háromszéki főtisztként kapott utasítást héderfáji Barlabási Lénárt erdélyi alvajdától és székely alispántól.²¹ 1547-ben Nemes Mihály fiai, Mihály és Ferenc a széki főtisztek közé tartoztak, akárcsak a szüleik és a nagyszüleik.²² János Zsigmond uralma idején romlottak a Nemes család pozíciói, 1561-ben ugyanis – egy oklevél tanúsága szerint – a család helyett az a két település – Mogyorós és Nagybölön – kapta meg az Olton működő komp és rév üzemeltetésének a jogát, amelyek között a komp járt.²³

A 16. század közepére valami történhetett a családdal, ugyanis rendre kimaradtak minden fontosabb eseményből, amelynek révén tovább emelkedhetek volna a székelyföldi elitben. Abból az 1566-os névsorból is hiányoztak, amely a János Zsigmond mellett hadba szálló főembereket írta össze.²⁴ 1567-ben, amikor János Zsigmond a székelyföldi főnéppel való kibékülés jegyében megadományozta

¹⁷ SzOkl. VIII. 169.

¹⁸ SzOkl. VIII. 146.

¹⁹ SzOkl. III. 194–195.

²⁰ SzOkl. III. 195.

²¹ SzOkl. I. 323.

²² SzOkl. V. 60.

²³ SzOkl. V. 78.

²⁴ SzOkl. II. 194.

a székely primori családokat, csak egyetlen Nemes, kilyéni Nemes Gáspár kapott öt jobbágyot.²⁵ A hídvégi Nemesek a Basta által készített összeírásból is hiányoznak.²⁶ Székely Mózes mellett viszont több Nemes is harcolt: Gábor, Balázs és Elek 1603-ban a Barcaságban esett el.²⁷ 1611-ben Nemes Balázs és Tamás, apa és fia, Brassónál harcoltak, ők később Bethlen Gábor híveiként kezdték újjáépíteni a családot.²⁸

A családból 1614-ben Nemes János és Balázs mustrált, mindössze tizenkét jobbágyukkal, a források szerint azonban Tamás már 1615-ben háromszéki alkapitány lett, ami arra enged következtetni, hogy a család nem, vagy csak részlegesen volt jelen az 1614-es, Bethlen Gábor által elrendelt összeíráson.²⁹ Nemes Tamás 1627-ben jelent meg először az összeírásokban, elenyésző számú jobbággal.³⁰ Bethlen Gábor birtokadományozásai során a család két tagja, hídvégi Nemes János és Balázs is megkapta az utód nélkül meghalt Geréb János arapataki és erődsdi részjóságait, 1614. március 15-én.³¹ Ugyanekkor a kézdiszéki Alsótorján Nemes Mihályt gyermekként írták össze.³² Valójában ekkor indult el a család kora újkori karrierje.

1624-ben Nemes Tamás neve már ott volt azok között a nemesek között, akik kezességet vállaltak Péchy Simonért, Bethlen Miklós kan-

²⁵ SzOkl. II. 213.

²⁶ SzOkl. Új sorozat. IV. 74.

²⁷ KÖVÁRI László, *Erdély nevezetesebb családai*, Barráné és Stein Bizomány, Kolozsvár, 1854, 196. (A továbbiakban: KÖVÁRI, 1854.)

²⁸ PÁLMAJ, 2000. 330.

²⁹ BALOGH Judit, *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*, Kolozsvár, 2005. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 254.) 170–181. (A továbbiakban: BALOGH, 2005.); SzOkl. VI. 108.: 1629-ben a széki főtisztek között Béli Kelemen helyettese volt: „Thomae Nemes de Oltszeme, vicecapitaneo trium sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai”.

³⁰ BALOGH, 2005. 209.

³¹ *Libri Regii (7)*, Erdélyi Fejedelmi Kancellária, 181, azonosító: MNL-OL F 1.

³² BALOGH, 2005. 170.

cellárjáért annak perbe fogása után. Nemes Tamás, Béli Kelemenhez hasonlóan, 1000 forintig vállalt kezességet, ami vagyónának növekedését sejteti.³³ 1623 és 1626 között konyhamesterként említették a fejedelmi udvarban.³⁴ Nemes Tamás 1630-ban Zólyomi Dávid főkapitány és Daniel Mihály főkirálybíró beosztottja volt.³⁵ Az év decemberében a Csáky Istvánt elítélő határozatokat a székelység képviselőjében, Ballassi Ferenc és Ugron Pál mellett, ő is aláírta.³⁶ 1638-ban³⁷ Nemes Tamás már biztosan Háromszék főkapitánya volt.³⁸ 1638-ban, a szombatos per idején újra kezességet vállalt 1000 forintig Péchy Simonért.³⁹ 1639 januárjában egy székelyudvarhelyi városi konfliktus megoldására felállt bizottság tagja lett, kapitánytársaival együtt: Tholdalagi Mihállyal, aki ekkor Marosszék és Udvarhelyszék kapitánya volt, és Petki István csíki kapitánnyal.⁴⁰ 1640-ben Nemes Tamás ott volt azok között a főemberek között, akiket Rákóczi berendelt az országgyűlés záróünnepére.⁴¹ Előtte a rangsorban csak Rhédey Ferenc, Kassay István, Szalánczy István, Barcsay Zsigmond udvarmester, Bornemissza

³³ *Erdélyi Országgyűlési Emlékek* (Monumenta comitialia regni Transylvaniae, 1540–1699. I–XXI.) Budapest, 1875–1898., 8. 245. (A továbbiakban: EOE.)

³⁴ JENEY-TÓTH Annamária, „*Urunk udvarnépe*”. *Udvar és társadalma Báthory Gábor és Bethlen Gábor fejedelemsége idején a kolozsvári számadáskönyvek tükrében*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012, 262. 275. (A továbbiakban: JENEY-TÓTH, 2012.)

³⁵ *SzOkl.* VI. 113–114. 116.

³⁶ EOE. 9. 125.

³⁷ Nemes Tamás főkapitányságára vonatkozóan Kővári már 1615-re teszi a kezdetét, holott akkor még bizonyosan csak alkaptány volt. KŐVÁRI, 1854. 195.

³⁸ EOE. 10. 180. Ekkor Marosszék és Udvarhelyszék főkapitánya Tholdalagi Mihály volt, Marosszék főkirálybírója Huszár Mátyás, Csíkszék főkapitánya Petki István, Háromszék főkirálybírója Daniel Mihály.

³⁹ EOE. 10. 215.

⁴⁰ *SzOkl.* VI. 141–142.

⁴¹ EOE. 10. 295.

Pál, Péchy Simon és Huszár Mátyás neve szerepelt. 1641-ben még Nemes Tamás volt a széki főkapitány, Daniel Mihály pedig a főkirálybírói tisztséget töltötte be.⁴²

Nemes Tamás Mikó Zsuzsannát vette feleségül, és a frigyükből született gyermekek közül sokan megérték a felnőttkort. Így szinte egyetlen generáció alatt jelentős rokonsági hálót építettek ki Székelyföldön, és azon kívül is. Nagyon érdekes, hogy a testvérek közül viszonylag sokan választottak nem székely származású házastársat – ez a hatalomépítés tudatosságára utal, amennyiben egyszerre próbáltak szerencsét a Székelyföldön belül és azon kívül is. A népes famíliából három fiú alapított családot. György a kolozsvári Kassai Annát vette feleségül, Tamás nagymegyeri Keresztesi Juditot. A legmagasabbra jutott János első felesége Pápai Anna volt, a második brenhidai Huszár Borbála. Nemes Tamás Bálint nevű fia ott volt Bethlen Gábor udvari ifjai között, neki nem lett saját családja.⁴³ Az öt leánygyermek közül csupán Ilona és Erzsébet ment feleségül székely nemeshez, Ilona a gyalakutai Lázár Györgyhez, Erzsébet a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánoshoz. Nemes Tamás Sára nevű lánya Kendeffy Miklós, Anna nevű lánya Bánffy Zsigmond, míg Zsuzsa Barcsay Péter felesége lett.⁴⁴

Az 1630 körül született Nemes János, aki a fiatalabb testvérek közül való volt, épp csak belépett a férfikorba, amikor meghalt az apjuk,⁴⁵ ezért nem volt, aki egyengesse a pályáját. Végül Ilona nevű nővérének a férje, gyalakutai Lázár György vállalkozott erre a feladatra, aki

⁴² *SzOkl.* VI. 159.

⁴³ JENEY-TÓTH, 2012. 272.

⁴⁴ KŐVÁRI, 1854. 195.

⁴⁵ Bodoki Mikó Miklós háromszéki nemes a naplójában azt írta, hogy 1651. január 10-én Bodokon Mikó Borbála nevű leányának az esküvőjén Nemes Tamás még jelen volt a feleségével együtt, a naplóját ezután kezdő Nemes János azonban már nem tett említést az apjáról, tehát 1651 első felében halhatott meg. KELEMEN Lajos, *Bodoki Mikó Miklós családi krónikája = Genealógiai Füzetek*, 1906/I, III. közlemény. 59. (A továbbiakban: KELEMEN. 1906.)

az Erdélyi Fejedelemség történetének egyik legokosabb jogtudója, táblai ülnök, majd ítélmester volt.⁴⁶

Nemes János pályája

Nemes János karrierje a fejedelmi udvarnál kezdődött, II. Rákóczi György uralmának kezdetén. A fiatalember jó nevelést kapott, tehetséges diplomata, felekezeti támogató református⁴⁷ és művelt naplóiíró volt. Arról nem maradt fenn forrásanyag, hogy sógora, Lázár György be tudta-e juttatni a fejedelmi iskolába.

Nemes János személyes tulajdonságairól keveset árul el a naplója, csak annyit tudunk meg belőle, hogy általában kedvelték a kortársai, kevés konfliktust vállalt, és nem vágyott hatalomra. Nem vetette meg az italt, de jól bírta, és ez segített a társas kapcsolatai kialakításában és fenntartásában. Feljegyezték, hogy Bethlen Miklós lánykérésekor, és később is több alkalommal, közösen borozott másokkal, a fejedelmeknek is jó társasága volt: „Valóban vígan tartók az szebeni királybirót mind Porumbákon s mind az útban. Nemes Jánossal együtt egy nap kétszer is megrészegedtek.”⁴⁸ A joviális, jó beszélgető- és ivótárs, mértéktartó, konfliktuskerülő Nemes nem vágyott többre, mint ami

⁴⁶ TRÓCSÁNYI Zsolt, *Erdély központi kormányzata 1540–1690*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 31.

⁴⁷ Hídvégi Nemes János a sepsiszentgyörgyi Daczó Jánossal együtt a korszak azon székely nemesei közé tartozott, akik aktívan támogatták a saját felekezetüket, sőt részt vett abban a többségben székely nemesekből álló csoportban is, amely felekezeti alapon szerveződött, és amelynek Bethlen Miklós lett a vezetője, aki benősült a székely elitbe úgy, hogy a házasság „szerzője” éppen Nemes János volt, hiszen nemcsak bemutatta Bethlennek Kún Ilonát, de a lakodalomban is főszerepet játszott.

⁴⁸ GERGELY Sámuel, *Teleki Mihály levelezése, I–VIII. (1656–1679), 1905–1916*, VI. 200. (A továbbiakban: TML.)

a társadalmi helyzetéből adódott, de igyekezett maradéktalanul kihasználni a lehetőségeit.

Élete első nagy lehetőségét alig húszévesen kapta: ott lehetett Rákóczi Zsigmond híres menyasszonyának a megkerésénél és a jelképes esküvőn.⁴⁹ 1651-ben részt vett abban a küldöttségben, amely feleséget hozott I. Rákóczi György fejedelem kisebbik fia, Zsigmond számára Krossenből, Pfalzi Henrietta személyében, és részt vett a menyasszony szülőhelyén rendezett jelképes esküvőn is, akárcsak a nagy pompával megtartott sárospataki lakodalmon.⁵⁰ Amikor elindult erre a nagy diplomáciai jelentőségű eseményre, Nemes János már sajátjaként említette a család egyik hídvégi udvarházát,⁵¹ sőt Malomfalván is rendelkezett házzal.⁵² A naplójából kiderül, hogy Hídvégen két háza volt a családnak, az egyikben a bátyja, Nemes György lakott, a másikban pedig ő maga. A két házat 1654-ben kicserélték egymás között a testvérek.⁵³

Ekkor még a másik fiútestvér, Tamás is élt. Nemes Tamás valószínűleg még nem volt férjkorban, amikor meghalt az apjuk, a két nagyobb testvér ugyanis igyekezett gyámkodni felette, sőt János a Tamás 1668-ban bekövetkezett halálát követően is menyének nevezte öccse özvegyét.⁵⁴

Nemes János 1652-től folyamatosan ott volt a fejedelmi udvar környékén, Rákóczi Zsigmond halálakor és II. Rákóczi György himlő-

⁴⁹ Erről bővebben: KÁRMÁN Gábor, *Rákóczi Zsigmond két esküvője = Szerencsének elegyes forgása. II. Rákóczi György és kora*, szerk. KÁRMÁN Gábor – SZABÓ Péter András, L’Harmattan, Budapest, 2009, 243–269. (A továbbiakban: KÁRMÁN, 2009.)

⁵⁰ KÁRMÁN, 2009.

⁵¹ TÓTH Ernő (közli.), *Hídvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről* (Történelmi Tár), Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1902 (231–263.; 375–411.; 528–574.), 234. (A továbbiakban: *Nemes János naplója*, 1902.)

⁵² *Nemes János naplója*, 1902. 241.

⁵³ *Nemes János naplója*, 1902. 243.

⁵⁴ *Nemes János naplója*, 1902. 406.

ben való megbetegedésekor is.⁵⁵ Azon az országgyűlésen is részt vett, amelyen eldöntötték, hogy megválasztják fejedelemnek az ifjú Rákóczi Ferencet.⁵⁶ Jelen volt március 4-én Kemény János kormányzóvá választásán, és az ifjú Rákóczi Ferenc ünnepélyes megválasztásán is. Ekkor, március 8-án tették meg ítélmesternek gyalakutai Lázár Györgyöt, Nemes sógorát és mentorát.⁵⁷ Április 28-án Nemes János részt vett Rákóczi Zsigmond gyulafehérvári temetési szertartásán is.

Nemes János támogatói közé tartozott Bánffy Zsigmond is, Anna nevű nővérenek férje, aki segítségére volt első felesége, Pápai Anna kezének megkérésében. A lánykérés és a gyűrűváltás 1652. július 16-án Bánffyhunyadon történt, míg a lakodalom 1653. május 20-án, szintén Bánffyhunyadon.⁵⁸ Bánffy Zsigmond volt a násznagyuk.⁵⁹ Házasságukból majdnem minden évben született gyermek, de kevesen érték meg a felnőttkort.⁶⁰

A nő Nemes János részben az udvarban forgolódott, részben a székben kezdte építeni kapcsolati hálóját. Kiterjedt rokoni hálózata, testvérei és a sógorai segítettek, hogy beépüljön a háromszéki közéletbe. Bátyja révén már ekkor bekerült a háromszéki főkapitány, Basa Tamás kapcsolati hálójába, többször ebédelt, vacsorázott vagy aludt a főkapitánynál.

⁵⁵ *Nemes János naplója*, 1902. 239.

⁵⁶ 1652. február 24-én, Gyulafehérváron.

⁵⁷ *Nemes János naplója*, 1902. 239–240.

⁵⁸ *Nemes János naplója*, 1902. 242.

⁵⁹ Losonczy Bánffy Zsigmond, hídvégi Nemes Anna férje, Belső-Szolnok megye főispánja, a fejedelmi tábla ülnöke.

⁶⁰ Sára 1654-ben született és halt meg, Éva 1655-ben született és 1657-ben halt meg, György 1657-ben született és halt meg, Elek 1658-ban született és halt meg, János 1660-ban született, Gábor 1664-ben született, Mária 1669-ben született, Neme nem tudható, koraszülött, 1670-ben született és halt meg: „Temettük el a gyermekecskét, kit Isten idő előtt adott volt.” (*Nemes János naplója*, 1902. 408), Lány, született 1671-ben, Lány, valószínűleg életképtelen, született és meghalt 1673-ban, Domokos, született 1677-ben.

Emellett Béli Pálnál is sokszor megfordult. 1654. augusztus 18-án jelen volt Béli Pál főkirálybírószágba való beiktatásánál, Daniel János halálát követően.⁶¹ 1654 októberében végigjárta azokat a birtokait, ahol szüretelni kellett: Nagyajtát, Sombort, Kaczát, Erkedet, Szőlöst, Zágort, Malomfalvát, Gerebenest, Frattát, Bonchidát, Borsát, Hídalmást, Inót, Újlakot. Mint arról korábban már szó volt, Malomfalván háza is volt.

1655 februárjában nem volt jelen a kolozsvári országgyűlésen, csak György nevű testvére.⁶² 1655 júniusában és júliusában viszont részt vett Rákóczi György havasalföldi hadjáratában, és részletesen beszámolt a hadjárat állomásairól.⁶³ 1657-ig Nemes János általában mindehová együtt ment a bátyjával, közösen csatlakoztak a lengyel hadjáratba induló háromszéki sereghez is, melyet Basa Tamás főkapitány vezetett. Mielőtt a sereg kiért Erdélyből, kiderült, hogy Nemes Jánosnak fia született, de meg is halt rögtön, felesége megbetegedett, és Éva nevű kislányuk is meghalt. Emiatt aztán – Béli Pál közbenjárására – otthon maradt.⁶⁴ Így történt, hogy nem esett krími tatár fogságba, és a család erejét meghaladó váltságdíjat sem kellett összegyűjtenie. 1657 augusztusában öccse, Nemes Tamás Moldván keresztül szintén hazatért a lengyel hadjáratból, ő sem került tatár fogságba.⁶⁵ Tőle tudták meg a „szegény magyar nemzetnek a pogány tatárok miatt való iszonyú nagy veszedelmeket, amely harcról csak egy is el nem szaladhatott a magyarok közül, hanem rabbá esett s fegyver miatt hullott el”.⁶⁶

Valójában ekkor kezdődött el Nemes János önálló politikai szereplése. Szeptemberben részt vett a szamosújvári részgyűlésen, ahol a rendek érthető felháborodással keresték a felelősöket.⁶⁷ Az év további

⁶¹ *Nemes János naplója*, 1902. 243.

⁶² *Nemes János naplója*, 1902. 244.

⁶³ *Nemes János naplója*, 1902. 244–245.

⁶⁴ *Nemes János naplója*, 1902. 246.

⁶⁵ *Nemes János naplója*, 1902. 247.

⁶⁶ *Nemes János naplója*, 1902. 247.

⁶⁷ *EOE*. 11. 257–259.